

УДК: 342.9:339.543

МИТНЕ ПРАВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

А. Мостовий

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, 79000 Львів, Україна*

У статті визначається місце митного права України у національній правовій системі. Особливу увагу зосереджено на розумінню завдань та мети митного регулювання та митної політики держави в контексті прийняття Податкового кодексу України.

Ключові слова: митне право, галузь права, завдання галузі права, митні платежі, податок, мито.

Розвиток української держави на сучасному етапі державотворення потребує приділення особливої уваги сфері митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Вступ України до Світової Організації Торгівлі (далі – СОТ), прагнення до членства у Європейському Союзі (далі – ЄС) – це тільки окремі аспекти, що підносять проблематику митного регулювання на перший рівень питань не тільки теоретичних досліджень, але й практичного застосування митної політики у державі.

Мета статті – аналіз правового регулювання у сфері митної справи України, виявлення неузгодженостей у встановленні нормативних правил щодо справляння митних платежів. Вироблення пропозицій вдосконалення національного законодавства шляхом виділення митного права в окрему підгалузь фінансового права України.

Процеси реформування сфери фінансових правовідносин в українській державі свідчать про активні пошуки оптимальної моделі регулювання зовнішньоекономічної діяльності загалом та оподаткування зовнішньої торгівлі зокрема. Прийнятий Податковий кодекс України (далі – ПКУ) містить норму про включення митного законодавства до сфери податкового права [1, 3.1.]. Віднесення «Митного кодексу України та інших законів з питань митної справи у частині регулювання правовідносин, що виникають у зв'язку з оподаткуванням ввезним або вивізним митом операцій з переміщення товарів через митний кордон України» до підгалузі податкового права, ставить під сумнів реалізацію завдань державної митної справи [1]. Згідно з Митним кодексом України (далі – МКУ) до законодавства України з питань державної митної справи зачислено Податковий кодекс України [2, 1]. Встановлення такої взаємопов'язаності систем податкового та митного законодавства може спричинитися до розмиття меж між призначенням мита та податків, які справляються в Україні.

У митному законодавстві значення мита тлумачиться як механізм тарифного регулювання зовнішньої торгівлі. Натомість у змісті п. 1.2. ПКУ зазначено, що правила оподаткування товарів або послуг, що переміщуються через митний кордон України, визначаються ПКУ, крім оподаткування ввезним (імпортним) митом або вивізним (експортним) митом, які встановлюються МКУ та іншими законами з питань митної справи. Сукупність тарифних і нетарифних механізмів регулювання зовнішньої торгівлі спрямовані передусім на реалізацію державної політики у сфері державної митної справи, а не податкової.

Політика у сфері державної митної справи, відповідно до ст. 5 Митного кодексу України (далі – МКУ), спрямована на забезпечення національних митних інтересів та безпеки України, регулювання зовнішньої торгівлі та захист внутрішнього ринку, розвиток національної економіки та її інтеграцію до світової економіки, наповнення державного бюджету.

Виділення в окрему ланку правового регулювання правил оподаткування імпортом та експортом митом становлять передумову для повноцінного, відповідно світових стандартів, розвитку митного регулювання в Україні.

Аналіз проблематики виділення митного регулювання зі сфери податкового права має відбуватися відповідно до взятих Україною зобов'язань на міжнародному рівні. Важливими у цьому аспекті є норми Генеральної угоди про тарифи та торгівлю (далі – ГАТТ). У ст. XI ГАТТ «Загальне скасування кількісних обмежень» йдеться про заборону застосування будь-яких заборон чи обмежень, окрім мит, податків, чи інших зборів щодо імпорту будь-якого товару, що походить з території будь-якої іншої сторони, або щодо експорту чи продажу на експорт будь-якого товару, призначеного для ввезення на територію будь-якої іншої сторони [3]. Особлива ознака мита як платежу за переміщення товарів через митний кордон виділяє його з системи податків. На підтвердження цього погляду є положення ст. III ГАТТ «Національний режим щодо внутрішнього оподаткування та регулювання». У нормі п. 1 ст. III прямо зазначено про виділення мита з ряду податків і зборів: «Сторони визнають, що внутрішні податки й інші внутрішні збори..., не повинні застосовуватися до імпортованих чи вітчизняних товарів таким чином, щоб створювати захист для вітчизняного виробництва». Отже, національний режим щодо зовнішньоторговельного обороту потребує визначення мита та порядку його справляння як окремого виду платежу з притаманними винятково йому ознаками. Такими ознаками слугують, передусім, особливі умови застосування – під час переміщення товарів через митний кордон та залежно від мети такого переміщення. Під час переміщення товарів через митний кордон застосовують також інші види податків та зборів, але в рамках меж, визначених ст. III ГАТТ. Водночас, мито використовується як інструмент регулювання зовнішньої торгівлі, оскільки встановлюється тільки на товари, що переміщуються через митний кордон, а відповідно, впливає на вартість товару під час його реалізації кінцевому споживачеві.

Як центральний інструмент регулювання зовнішньої торгівлі у державі, мито спрямоване на реалізацію головних завдань державної митної справи, а саме – захист та розвиток національної економіки.

Проблематику застосування мита не можна розглядати поза сферою застосування інституту митних платежів. Особливістю нормативного закріплення приналежності митного права до податкового є визначення поняття митних платежів як податків, що відповідно до ПКУ або митного законодавства справляються під час переміщення або у зв'язку з переміщенням товарів через митний кордон України та контроль за справлянням яких покладено на митні органи [1, 14.1.113.]. Своєю чергою, таку позицію відкинуто у новій редакції МКУ, де вказано про митні платежі як про сукупність податків: мита, акцизного податку і податку на додану вартість. Порівняльний аналіз податкового та митного законодавства засвідчує про наявність правових колізій. Якщо в МКУ передбачено митні платежі як сукупність трьох видів податків, то у ПКУ цей перелік є ширшим. У чинній редакції ПКУ передбачено, що об'єктом оподаткування екологічним податком є обсяги та види палива, ввезеного на митну територію України податковими агентами.

Щоб уникнути применшення значення тарифних заходів у сфері регулювання товарообігу через митний кордон України запропоновано встановити єдиний порядок справляння митних платежів у митному законодавстві. Поняття митних платежів, як головного інструмента тарифного регулювання має включати порядок справляння не лише мита, але й інших податків відповідно до приписів саме Митного кодексу України. Таке твердження видається обґрунтованим через взаємопов'язаність інститутів митного права. Важливою є залежність інституту митних платежів та митних режимів. Застосування кожного виду митного режиму прямо вказує на необхідність сплати встановлених податків та мита за переміщення товарів через митний кордон держави [4, 1.26.]. Своєю чергою, дублювання положень митного та податкового законодавства відносно порядку справляння ПДВ чи акцизного податку може знівелювати старання законодавця уніфікувати норми чинного законодавства у сфері оподаткування зовнішньої торгівлі.

У цьому аспекті на увагу заслуговує положення податкового законодавства щодо особливостей оподаткування податком на додану вартість операцій в разі переміщення товарів через митний кордон України [1, 206.]. У положеннях ПКУ законодавець дублює норми митного законодавства щодо оподаткування операцій під час увезення товарів залежно від митного режиму. Окремі положення кожного з пунктів ст. 206 ПКУ зачисляють до особливостей оподаткування податком на додану вартість товарів залежно від обраного митного режиму: імпорту, реімпорту, експорту, реекспорту, транзиту, відмови на користь держави, митного складу, знищення або руйнування, магазину безмитної торгівлі, тимчасового ввезення (вивезення), переробки на митній території України. Зазначене вище положення не збігається з нормами чинного митного законодавства та нормами міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України. Правила оподаткування товарів при ввезенні компенсаційних товарів встановлені Протоколом про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур передбачають звільнення від оподаткування компенсаційних товарів, що ввозяться на митну територію держави [5, F]. У стандартному правилі п. 14 Спеціального додатку F передбачено встановлення обсягу звільнення від ввізних мит та податків, що надається під час випуску компенсаційних продуктів для вільного обігу та методи розрахунку такого звільнення. Такий термін наявний у митному праві ЄС. Модернізований митний кодекс ЄС (далі – ММКЄС) містить у п. 32 ст. 4 визначення поняття «коефіцієнт переробки» (англ. *rate of yield*). Згідно з цим коефіцієнтом визначається база оподаткування митними платежами. У ПКУ містяться норми про часткове звільнення від оподаткування податком на додану вартість та акцизним податком компенсаційної продукції у сумі позитивної різниці між сумами податку, розрахованими виходячи із бази оподаткування продуктів переробки та бази оподаткування товарів, вивезених за межі митної території України для переробки [1, 206.2.3, 213.3.3.].

У МКУ включено питання оподаткування товарів митом залежно від обраного митного режиму та особливості оподаткування митними платежами під час поміщення товарів у відповідний митний режим [2, 286.].

Окреслені особливості національного регулювання порядку оподаткування товарів, переміщуваних через митний кордон, свідчить про необхідність перегляду цих положень та унормування відповідно до світових стандартів. Розвиток національної економіки в сучасних умовах глобалізації неможливий без визначення ефективного порядку справляння митних платежів.

Виокремлення митного регулювання у сфері оподаткування товарів, переміщуваних через митний кордон з виробленням уніфікованого порядку справляння всіх видів податків за переміщення товарів, дасть змогу піднести на новий рівень ефективність захисту національних економічних інтересів. Недопустимим є також підхід законодавця у разі встановлення дублюючих норм податкового та митного законодавства під час регулювання порядку справляння митних платежів.

Специфіка застосування мита означає необхідність виокремлення та надання порядку його справляння особливих умов, які, своєю чергою мають бути обмежені митними правилами.

Вважаємо, що такий підхід до розуміння митних платежів, як до одного з основних понять митного законодавства та головного інструмента захисту національних економічних інтересів, нівелює його значення у процесах регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Саме завдяки механізмам тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності можливим є захист не тільки вітчизняної економіки, але і національних товаровиробників від негативних зовнішніх впливів економічного характеру. У своїй сукупності інститути тарифних і нетарифних механізмів регулювання становить основу митного права як інструменту становлення України як повноправного учасника міжнародних торговельних відносин.

Список використаної літератури

1. Податковий Кодекс України : в редакції від 08.07.2011 р. [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. – Режим доступу до : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2755-17>
2. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. – Режим доступу до : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17>
3. Генеральна угода з тарифів і торгівлі від 1947 р. [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. – Режим доступу до : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=981_003
4. Протокол про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 26.06.1999 р. [Електронний ресурс] // Сторінка «Законодавство України» сайту Верховної Ради. – Режим доступу до : http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=995_643
5. Regulation (EC) № 450/2008 of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 laying down the Community Customs Code (Modernized Customs Code). [Електронний ресурс] // Сторінка «Access to European Union law» сайту Європейського Союзу. – Режим доступу до : <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:145:0001:0064:EN:pdf>

ТАМОЖЕННЕ ПРАВО УКРАЇНИ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТТЯ ФІНАНСОВОГО ПРАВА

А. Мостовой

*Львовский национальный университет имени Ивана Франко
ул. Университетская, 1, 79000 Львов, Украина*

В статье определяется место таможенного права Украины в национальной правовой системе. Особое внимание уделено пониманию задач и целей таможенного

регулювання и таможенної політики государства в контексте прийняття Налогового кодекса України.

Ключевые слова: таможенное право, отрасль права, задачи отрасли права, таможенные платежи, налог, таможенная пошлина.

CUSTOMS LAW OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF FINANCE LAW DEVELOPMENT

A. Mostoviy

*Ivan Franko National University of Lviv
Universytetska Str. 1, UA – 79000 Lviv, Ukraine*

Article is devoted to determining the customs law of Ukraine in the national legal system. Special attention is focused on understanding the objectives and purpose of customs law and customs policy in the context of the Tax Code of Ukraine adoption.

Key words: customs law, branch of law, the tasks of law branch, customs fees, tax, customs duty.

*Стаття: надійшла до редакції 10.10.2012
прийнята до друку 09.11.2012*